

GR

Diplomatic | Review

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΑΜΥΝΑΣ • 10 ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ -10 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 2023 • ΤΕΥΧΟΣ 13

Η.Ε. Muhammad

Aamar Aftab Qureshi

Πρέσβης του Πακιστάν
στην Ελλάδα

Αμοιβαίος σεβασμός
στις σχέσεις μας με την Ελλάδα

Ο Καύκασος ως πεδίο ανταγωνισμού μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν

Του Γιώργου Μενεσιάν

Η σύγκρουση Ινδίας – Πακιστάν είναι συνδεδεμένη με το ζήτημα του Κασμίρ. Ωστόσο, ο ανταγωνισμός των δύο μεγάλων ασιατικών δυνάμεων επεκτείνεται και σε άλλες περιοχές του πλανήτη. Έχει γίνει λόγος, για παράδειγμα, για την διείσδυση των δύο χωρών στον Περσικό Κόλπο. Θα μπορούσε να ειπωθεί κάτι ανάλογο για την περιοχή μας, εφόσον η αναβάθμιση των σχέσεων Ελλάδος – Ινδίας φτάσει σε τέτοιο επίπεδο που να συγκρίνεται με την στρατηγική συνεργασία του Πακιστάν με την Τουρκία. Το παρόν άρθρο επικεντρώνεται στον Καύκασο και στο πώς Ινδία και Πακιστάν εκμεταλλεύονται την σύγκρουση μεταξύ Αρμενίας και Αζερμπαϊτζάν.

Η ιστορία ξεκινάει το 1991, με την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης. Το Πακιστάν ήταν το δεύτερο κράτος, μετά την Τουρκία, το οποίο αναγνώρισε την ανεξαρτησία του Αζερμπαϊτζάν. Οι στενές σχέσεις με την Άγκυρα οδήγησαν, τότε, στην απόφαση του Ισλαμαμπάντ να μην αναγνωρίσει την ανεξαρτησία της Αρμενίας, θέλοντας έτσι να εκφράσει αλληλεγγύη στο

Αζερμπαϊτζάν το οποίο βρισκόταν σε ένοπλη σύγκρουση με την Αρμενία και τους Αρμένιους αποσχιστές του Ναγκόρνο-Καραμπάχ. Υπάρχουν, επίσης, ενδείξεις ότι το Ισλαμαμπάντ διευκόλυνε την μεταφορά μισθοφόρων από το Αφγανιστάν στο Αζερμπαϊτζάν. Μετά τον πόλεμο, το Πακιστάν άρχισε να προμηθεύει το Αζερμπαϊτζάν με εξοπλισμούς ενώ μετά το 2016 ξεκίνησε η εκπαίδευση των Αζερικών δυνάμεων από τις πακιστανικές, καθώς και οι κοινές στρατιωτικές ασκήσεις Αζερμπαϊτζάν – Πακιστάν, τις περισσότερες φορές με την συμμετοχή και της Τουρκίας.

Κατά την διάρκεια του δεύτερου πολέμου του Ναγκόρνο-Καραμπάχ το 2020, το Πακιστάν, πέραν της διπλωματικής υποστήριξης που παρείχε στο Μπακού, φαίνεται να έστειλε στο Αζερμπαϊτζάν στρατιωτικούς συμβούλους οι οποίοι, μαζί με τους Τούρκους στρατιωτικούς συμβούλους, βοήθησαν στον σχεδιασμό

της επίθεσης κατά των αρμενικών δυνάμεων στο Καραμπάχ. Επιπλέον, αν και δεν είχε αποδείξεις, η Αρμενία κατηγορήσε το Πακιστάν ότι στρατολόγησε «τρομοκράτες» τους οποίους μετέφερε στο Καραμπάχ για να πολεμήσουν

“ Το Πακιστάν ήταν το δεύτερο κράτος, μετά την Τουρκία, το οποίο αναγνώρισε την ανεξαρτησία του Αζερμπαϊτζάν ”

στο πλευρό των Αζερικών δυνάμεων. Υπάρχουν, τέλος, πληροφορίες για συζητήσεις μεταξύ Πακιστάν και Αζερμπαϊτζάν για την προμήθεια στο τελευταίο κινεζικής κατασκευής μαχητικών τύπου JF-17.

Σε αντίθεση με το Πακιστάν, η εμπλοκή της Ινδίας στα τεκταινόμενα του Καυκάσου καθυστέρησε σχεδόν τριάντα χρόνια. Μέχρι το 2020, το Νέο Δελχί διατηρούσε φιλικές σχέσεις με το Γερεβάν, χωρίς όμως η συνεργασία των δύο χωρών να έχει κάποιο γεωπολιτικό αποτύπωμα. Η συνεργασία ήταν κυρίως εμπορική, εκπαιδευτική και πολιτισμική. Τον Μάρτιο του 2020, λίγους μήνες πριν τον πόλεμο στο Ναγκόρνο Καραμπάχ, η Αρμενία προμηθεύτηκε τέσσερα ινδικής κατασκευής στρατιωτικά ραντάρ τύπου Swathi. Είχαν προηγηθεί οι δηλώσεις της Αρμενίας περί υποστήριξης της Ινδίας στο Ζήτημα του Κασμίρ.

Μετά την ήττα της Αρμενίας στον πόλεμο του 2020 η Ινδία αύξησε την παρουσία της στην περιοχή και έκτοτε προσπαθεί να μειώσει την πακιστανική παρουσία στον Καύκασο και την Ευρασία. Σύμφωνα με πληροφορίες, η προσέγγιση Ινδίας - Αρμενίας έγινε με την προτροπή της Γαλλίας, η οποία διατηρεί στενές σχέσεις και με τα δύο κράτη.

Οι λόγοι πίσω από το άνοιγμα της Ινδίας στην Αρμενία ήταν ιδεολογικοί, οικονομικοί και, κυρίως, γεωστρατηγικοί:

Η αντιμουσουλμανική πολιτική της ινδικής κυβέρνησης δεν εμπόδισε την σύσφιγξη των σχέσεων με την Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Ωστόσο, η πολιτική της Ινδίας κινείται κατά κανόνα στον άξονα της συνεργασίας με χώρες που αντιμετωπίζουν

προβλήματα με τους μουσουλμάνους γείτονές τους, όπως το Ισραήλ και η Μιανμάρ. Σειρά έχει τώρα η Αρμενία, η οποία αντιμετωπίζει προβλήματα με τους μουσουλμάνους συμμάχους του Πακιστάν στην περιοχή, δηλαδή την Τουρκία και το Αζερμπαϊτζάν.

Οι βασικοί λόγοι, ωστόσο, είναι γεωπολιτικοί και οικονομικοί. Η επικράτηση του άξονα Αζερμπαϊτζάν –

Τουρκίας – Πακιστάν στο Νότιο Καύκασο θα συμβάλει στην επέκταση της τουρκοπακιστανικής επιρροής στην Κεντρική και Νότια Ασία και θα βοηθήσει το Ισλαμαμπάντ να ασκήσει περισσότερη πίεση στην Ινδία για το Ζήτημα του Κασμίρ. Ο πόλεμος μεταξύ

Αρμενίας – Αζερμπαϊτζάν το 2020 ενεργοποίησε τα αντανακλαστικά της Ινδίας η οποία προσπαθεί σήμερα να περιορίσει την επιρροή των αντιπάλων της στην περιοχή. Στο πλαίσιο αυτό, η Ινδία πήρε την πρωτοβουλία, τον Απρίλιο του 2023, για την δημιουργία της τριμερούς Ινδίας – Ιράν – Αρμενίας, ενός δυνητικού άξονα ο οποίος θα εμποδίσει την επικράτηση στην ευρύτερη περιοχή του συνασπισμού Τουρκίας – Πακιστάν – Αζερμπαϊτζάν.

Η νέα έκφραση της συνεργασίας Ινδίας – Αρμενίας είναι και αμυντική: τον Σεπτέμβριο του 2022 υπογράφηκε διμερής συμφωνία αξίας 250 εκ. δολαρίων για την αγορά πυραύλων τύπου Pinaka, αντιαρματικών ρουκετοβόλων και άλλων πυρομαχικών, εξέλιξη που προκάλεσε την αντίδραση του Αζερμπαϊτζάν αλλά και του Πακιστάν. Η Αρμενία είναι η πρώτη χώρα η οποία εισάγει τους Pinaka, σύμφωνα με το Hindustan Times, το μεγαλύτερο μέσο ενημέρωσης της Ινδίας.

“ Σε αντίθεση με το Πακιστάν, η εμπλοκή της Ινδίας στα τεκταινόμενα του Καυκάσου καθυστέρησε σχεδόν τριάντα χρόνια ”

Το Γερεβάν έχει, επίσης, προχωρήσει σε παραγγελίες ινδικών μη επανδρωμένων αεροσκαφών.

Το Νέο Δελχί προσπαθεί να εκμεταλλευτεί τον πόλεμο στην Ουκρανία για να αντικαταστήσει σταδιακά την Ρωσία ως κύριο εξαγωγέα αμυντικών εξοπλισμών. Οι μικρές δυνατότητες της Αρμενίας δεν της επιτρέπουν να γίνει βασικός πελάτης της ινδικής αμυντικής βιομηχανίας. Όμως από κάπου πρέπει να γίνει η αρχή. Εξάλλου, οι δυνατότητες της Ινδίας δεν είναι τέτοιες ώστε να μπορέσει να αντικαταστήσει τελείως την Ρωσία ως εξαγωγέα εξοπλισμών σε περιοχές όπως ο αραβικός κόσμος και η Υποσαχάρια Αφρική. Ο βασικός λόγος είναι ότι η ίδια η Ινδία διαθέτει, κατά κύριο λόγο, ρωσικά οπλικά συστήματα.

Επιπλέον, η ινδική ηγεσία ανησυχεί ότι η επικράτηση του άξονα Τουρκίας – Πακιστάν θα διευκολύνει της υλοποίηση των οικονομικών και γεωπολιτικών εγχειρημάτων των δύο βασικών αντιπάλων του, του Πακιστάν και της Κίνας. Η Ινδία προσπαθεί, με την υποστήριξη των Η.Π.Α., να περιορίσει την επιρροή του κινεζικού Νέου Δρόμου του Μεταξιού (Belt & Road Initiative – BRI). Η πρόσφατη συμφωνία για τον εμπορικό διάδρομο India-Arab-Med είναι ένα παράδειγμα της πολιτικής αυτής. Με τον διάδρομο αυτό, η Ινδία θα προσπαθήσει να περιορίσει την αξία του Οικονομικού Διαδρόμου Κίνας – Πακιστάν και του Νότιου Διαδρόμου του BRI. Ο Μεσαίος Διάδρομος του BRI περνά από τον Καύκασο και σε αυτόν συμμετέχουν η Τουρκία και το Αζερμπαϊτζάν. Στον αντίποδα, η Ινδία προτείνει τον Διάδρομο Περσικού Κόλπου – Μαύρης Θάλασσας, ενός εναλλακτικού διαδρόμου με αφετηρία την Ινδία ο οποίος θα διασχίζει το Ιράν, την Αρμενία και την Γεωργία και θα καταλήγει, μέσω Μαύρης Θάλασσας, στα Βαλκάνια. Ενδιαφέρον έχει, επίσης, το εγχείρημα του Διεθνούς Διαδρόμου Μεταφορών Βορρά – Νότου, ο οποίος θα συνδέει την Ινδία με την Ρωσία και θα μπορούσε να θεωρηθεί ως μια διαδρομή ανταγωνιστική στον Βόρειο Διάδρομο του BRI. Σε αυτό το εγχείρημα δεν εμπλέκεται η Αρμενία, παρά τις αναπτυσσόμενες σχέσεις με την Ινδία, αλλά το Αζερμπαϊτζάν, εξαιτίας, κυρίως, της υφιστάμενης σιδηροδρομικής σύνδεσης Μπακού – Μόσχας.

Πάντως ο ανταγωνισμός Ινδίας – Πακιστάν στον Καύκασο δεν αφορά μονάχα στα εξοπλιστικά, τις τριμε-

“ Η επικράτηση του άξονα Αζερμπαϊτζάν – Τουρκίας – Πακιστάν στο Νότιο Καύκασο θα συμβάλει στην επέκταση της τουρκοπακιστανικής επιρροής στην Κεντρική και Νότια Ασία και θα βοηθήσει το Ισλαμμπάντ να ασκήσει περισσότερη πίεση στην Ινδία για το ζήτημα του Κασμίρ ”

“ Η ινδική ηγεσία ανησυχεί ότι η επικράτηση του άξονα Τουρκίας – Πακιστάν θα διευκολύνει την υλοποίηση των οικονομικών και γεωπολιτικών εγχειρημάτων των δύο βασικών αντιπάλων του, του Πακιστάν και της Κίνας ”

ρείς και τους εμπορικούς διαδρόμους. Στο πλαίσιο του ανταγωνισμού αυτού, τα δύο κράτη χρησιμοποιούν όλα τα διαθέσιμα μέσα υβριδικού πολέμου, μεταξύ αυτών και την παραπληροφόρηση και προπαγάνδα. Έτσι, τα τελευταία χρόνια παρατηρείται η στοχοποίηση του Αζερμπαϊτζάν από ινδικά και της Αρμενίας από πακιστανικά μέσα.

Τα παραπάνω καταδεικνύουν ότι η έντονη δραστηριοποίηση της Ινδίας και του Πακιστάν στον Καύκασο φαίνεται να ξεπερνά το φάσμα του μεταξύ τους ανταγωνισμού και να αποτελεί τμήμα ενός ευρύτερου γεωπολιτικού παιχνιδιού στο οποίο εμπλέκονται και άλλες δυνάμεις. Οι δύο χώρες φαίνεται να εκμεταλλεύονται την αποδυνάμωση παραδοσιακών παικτών όπως το NATO και η Ρωσία για να αυξήσουν την δική τους επιρροή σε περιοχές όπως ο Καύκασος. Η πολιτική αυτή εντάσσεται στην

στρατηγική της μετατροπής των δύο κρατών σε κύριους δρώντες του μεταβαλλόμενου πολυκεντρικού διεθνούς συστήματος. Βεβαίως, η παραδοσιακή τους διαμάχη θα συνεχίσει να διαδραματίζει ρόλο στην επιλογή νέων συμμάχων. Όσον αφορά στον Καύκασο, η αποδυνάμωση της Ρωσίας θα δημιουργήσει νέα δεδομένα και η εμπλοκή τρίτων δυνάμεων ενδέχεται να αλλάξει τις ισορροπίες.

* Επικεφαλής της Ομάδας Μέσης Ανατολής του Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων (ΙΔΙΣ) και ερευνητής στο Washington Institute